

Senaat zal Nederlandse burger moeten behoeden voor ongrondwettelijke digitale data-delving

Met dat doel heeft een maatschappelijke coalitie die er voor zorgde dat de wet SyRI door toedoen van de rechter sneuvelde, een brief aan de Eerste Kamerleden gestuurd. In die brief sommen de deelnemers aan die coalitie principiële bezwaren op tegen een wetsontwerp dat zonder schroom, het Super SyRI-wetsontwerp genoemd kan worden. Het gaat om het Wetsontwerp Gegevensverwerking door Samenwerkingsverbanden(WGS), dat de regering met het oog op fraudebestrijding opgetuigd heeft. Het kabinet loodste het op 17 december 2020 door de Tweede Kamer. Op 12 januari 2021 start de behandeling door de Eerste kamer, te beginnen met een procedurevergadering. Het is te hopen, en daar doet de coalitie dan ook een beroep op, dat de senatoren diepgaander dan de Tweede Kamerleden ingaan op de zeer bedenkelijke kanten van dit wetsontwerp. Het is de bedoeling grote aantallen publieke en private databases te koppelen om daarmee burgers te kunnen volgen, profileren, registreren en controleren.

Maatschappelijke coalitie

Voornoemde maatschappelijke coalitie bestaat uit het Platform Burgerrechten, Nederlands Juristencomité voor de Mensenrechten (NJCM), FNV, Stichting Privacy First, Stichting KDVP, de Landelijke Cliëntenraad en de schrijver Tommy Wieringa en columnist, jurist en filosoof Maxim Februari.

Opzet van WGS

Met dit voorstel wordt voorzien een juridische grondslag om persoonsgegevens systematisch te delen en te verwerken, waaronder door profilering. Het voorstel is een kaderwet met een aantal algemene regels over de taak van het samenwerkingsverband, de inrichting en het functioneren daarvan. Bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) wordt naderhand bepaald welke samenwerkingsverbanden onder deze kaderwet zullen vallen. Dit wetsvoorstel moet een juridische basis gaan bieden voor de verwerking van persoonsgegevens door samenwerkingsverbanden. Dat zijn verbanden van bestuursorganen en private partijen die gezamenlijk gegevens verwerken voor zwaarwegende algemene belangen, zoals de bestrijding van fraude en de georganiseerde criminaliteit. Hierbij kan gedacht worden aan het Financieel Expertise-centrum (FEC), de Infobox Crimineel en Onverklaarbaar Vermogen (iCOV), de Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's) en de Zorg- en Veiligheidshuizen (ZVH's). Het probleem met deze wet is echter dat de reikwijdte feitelijk onbepaald is en dat uitwisseling, koppeling en analyse van gegevens over burgers op persoonsniveau ondoorzichtig en oncontroleerbaar is.

Eerdere berichtgeving

Op deze website berichtte ik al eerder meerdere keren over de WGS. Op 31 augustus 2018, 14 september 2018, 20 september 2018 en recent op 4 mei 2020. Daarbij wees ik op de ongrondwettelijke kanten ervan, het profileren, het op achterstand zetten van de burger alsook het voor uiteenlopende doelstellingen willen kunnen uitwisselen en gebruiken van medische persoonsgegevens zodra de patiënt maar op enig moment toestemming heeft gegeven voor uitwisseling van medische data op persoonsniveau zonder dat dit verbonden is met een specifieke doelstelling of behandelrelatie. De arts/therapeut is de geheimhouder die ongeacht de toestemming van de patiënt eigenstandig dient te beslissen of de medische gegevens wel

naar derden mogen gaan. Gedeelde medische data kunnen bij de publieke en private partijen binnen WGS-verband een volkomen eigen leven gaan leiden.

Ongrondwettelijk

In de brief aan de senaat zet de anti-SyRI coalitie de senatoren aan tot een zeer zorgvuldige beoordeling van het wetsontwerp. De opstellers schrijven dat onder de WGS het parlement buitenspel wordt gezet bij het creëren van ingrijpende bevoegdheden die raken aan de grondrechten van burgers. Publiek-private samenwerkingsverbanden waarin op grote schaal persoonsgegevens uit uiteenlopende bronnen worden verwerkt, kunnen per AMvB oftewel zonder beoordeling door het parlement worden toegevoegd aan de wet. Ook de beperking van deze bevoegdheden wordt onder de WGS geregeld per AMvB. **Deze wetsconstructie verdraagt zich niet met de eisen die de Grondwet stelt aan inperkingen op de persoonlijke levenssfeer in artikel 10.** Deze luidt immers dat een beperking van de persoonlijke levenssfeer actief optreden van de Staten-Generaal vereist, bekrachtigd in formele wetgeving. De WGS beoogt deze grondwettelijke waarborg buitenspel te zetten door deze bevoegdheid te delegeren aan de minister

Brief (vervolg)

Het kabinet stelt in haar toelichting op de wet dat het 'nee, tenzij' principe bij het verwerken van persoonsgegevens moet worden omgedraaid naar een 'ja, mits'. Daarmee keert ze het doelbindingsprincipe om, dat voorschrijft dat verzameling en gebruik van persoonsgegevens alleen is toegestaan als dit plaatsvindt voor een specifiek doel. En niet zomaar voor andere doelen mag worden verwerkt. De zorgvuldige, kenbare en controleerbare omgang met persoonsgegevens waaraan de overheid binnen een democratische rechtsstaat gehouden die wordt met de WGS afgeschaft, zo stellen de briefschrijvers.

Signalen, vermoedens en zwarte lijsten

Voor burgers wordt het zo onmogelijk om na te gaan wat er zoal over hen wordt uitgewisseld, waar deze informatie terecht komt en welke gevolgen dat kan hebben. Het gaat, zo stellen de briefschrijvers, onder de WGS niet alleen om data die bedrijven en overheden met elkaar delen, maar ook om de uitwisseling van gegenereerde profielen, signalen, vermoedens en volledige zwarte lijsten die weer met elkaar verknoopt kunnen worden. En dat door zowel publieke als private partijen in de samenwerkingsverbanden. Daarbij is het de bedoeling dat deze partijen op basis van deze schaduwadministraties 'interventies' met elkaar afstemmen waarin ze handhavend optreden tegen burgers die ze in het vizier krijgen.

Rechtsbescherming burger op losse schroeven

Het onbegrensde karakter van de WGS en haar delegatiemogelijkheden zet de rechtsbescherming van burgers op losse schroeven. Het is voor een individuele burger onder de WGS onmogelijk na te gaan wat er over hem of haar wordt uitgewisseld, waar deze informatie terecht komt en welke gevolgen dat kan hebben voor diens persoon. De burger staat daarom op voorhand op achterstand.

Op basis van de WGS kunnen zelfs strafrechtelijke gegevens worden uitgewisseld en gebruikt voor profilering voor publieke en zelfs private partijen en daar tot beslissingen en interventies leiden die voor de betrokken burger niet te volgen en oncontroleerbaar zijn.

Beschaamd vertrouwen

Het vertrouwen dat burgers kunnen hebben in een zorgvuldige en rechtmatige omgang met hun data, is overigens al ten diepste beschaamd. Dat bleek uit de toeslagenaffaire die nog steeds

door ettert.

De kritiekpunten die de briefschrijvers naar voren brengen hangen immers direct samen met rechtsstatelijke beginselen die flagrant werden geschonden in de toelagenaffaire. De Eerste Kamer dient als hoeder van de kwaliteit van wetgeving zich krachtig af te vragen of dit wetsontwerp wel aangenomen moet worden.

Het verdraagt zich niet met de plicht van de overheid om zorgvuldig om te gaan met de eigen burgers.

W.J. Jongejan, 12 januari 2021

Afbeelding van Hebi B. via Pixabay

12 januari 2021 13.18u: in enkele alinea's tekstuele aanpassing ter verduidelijking. WJJ